

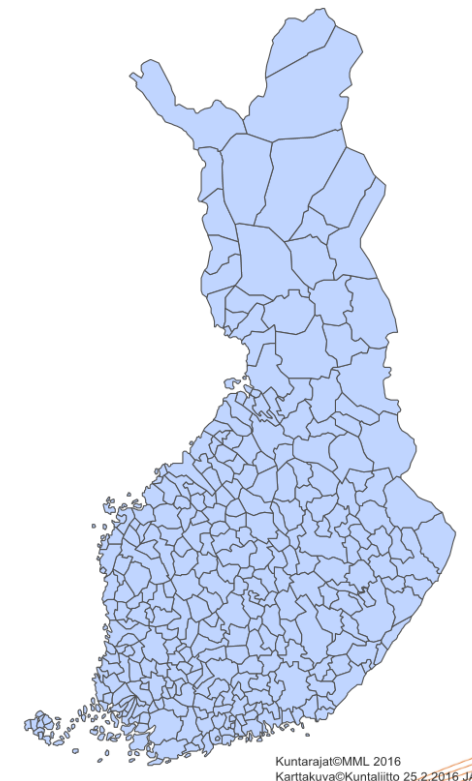
Kokonaistalouden näkökulma ja talouden haltuunoton vaikeus tulevina vuosina

Kuntien talous maakuntaudistuksen jälkeen
Suomen kuntajohtajat ry. seminaari
31.1.2017
Minna Punakallio
Suomen Kuntaliitto

Seuraa minua Twitterissä @MinnaPunakallio

Mikä on kuntatalouden tila?

- Mikä käsite: kunnat, kuntayhtymät, liikelaitokset, konserni, kansantalouden tilipidon paikallishallinto?
- Kuntatalousohjelman tilannekuva **syksyllä 2016**
 - » Kuntatalouden käyttötalous tasapainossa, mutta velkaantuminen jatkui
 - » Kunnat ovat jatkaneet taloutensa sopeuttamista mm. henkilöstömenoja sopeuttamalla
 - » Hallituksen kuntatalouteen kohdistuvat toimenpiteet selkeytyneet
 - » Kiky-sopimuksella vaikutuksia kuntien talouteen jo 2017
 - » Kuntatalouden kehitysarviot tarkentuneet: kuntatalouden arvioidaan kehittyvän keväällä arvioitua myönteisemmin

Kuntarajat©MML 2016
Karttakuva©Kuntaliitto 25.2.2016:JAH

Vrt. tilannekuva peruspalveluohjelmassa **noin 10 vuotta sitten:**

Ensimmäinen kehyspäättökseen liittyvä peruspalveluohjelma hyväksyttiin vuonna 2004. Uusi tarkistettu ohjelma on laadittu tilanteessa, jossa kuntien ja kuntayhtymien rahoitustasapaino vuoden 2004 ennakkollisten tilinpäätöstietojen perusteella heikkeni ennakoitua enemmän ja menopaineet näyttävät jatkuvan ennakoitua suurempina.

Kuntatalous on ollut murroksessa

Kuntien viime vuosien tilinpäätöstietojen ja ennusteiden taustalla pyörii suuria muutoksia

- Kunnallisten toimintojen yhtiöittämiset ovat siirtäneet tuloja ja menoja pois kunnallisesta kirjanpidosta
 - » Ammattikorkeakoulujen rahoitusvastuu siirrettiin valtiolle vuonna 2015 kustannusneutraalisti. Uudistus vähensi kuntien valtionapuja 455 milj. €, ja kuntien toimintamenoja vähennettiin vastaavasti.
 - » Sitä ennen kunnallisia ammattikorkeakouluja jo yhtiöitettiin. Vaikutuksia kuntatalouteen 2013-2014, mm. kuntien toimintakulujen arvioitiin pienenevän tämän seurauksena kumulatiivisesti noin 350 milj. €.
 - » Kilpailluilla markkinoilla toimivat liikelaitokset yhtiöitettävä vuoden 2014 loppuun mennessä
 - Suurimmat vaikutukset energialaitosten ja satamien yhtiöittämisestä
 - Satunnaiset tulot kasvoivat v. 2014 kertaluonteisesti arviolta 1,7 mrd. €, pieni osa kohdistui vuosille 2013 ja 2015
 - Pysyvät vaikutukset tuloslaskelmaan vuodesta 2015 eteenpäin, kun myyntitulot laskivat arviolta 1,1 mrd. € ja toimintamenot pienenevät noin 0,65 mrd. €. Lukuisia vaikutuksia myös mm. rahoitustuottoihin, poistoihin ja rahoituslaskelmaan, kun yhtiöitetyn toiminnon velat ja investointitarpeet siirtyivät pois kuntataloudesta. Tilikauden tuloksen arvioitiin heikkenevän noin 250 milj. € ja toiminnan ja investointien rahavirran heikkenevän 100 milj. €.
 - » Mitään näitä vaikutuksia ei ole seurattu ja tarkennettu jälkikäteen.

Perustoimeentulotuen Kela-siirto 2017

Toimeentulotuen
hakeminen paperilla

Näin täytät paperihakemuksen

Toimeentulotuen
hakeminen verkossa

Näin täytät verkkohakemuksen

- Perustoimeentulotuen maksatuksen siirto Kelalle vuonna 2017 mullisti kuntatalouden tuloja ja menoja
 - » Vähensi kuntien toimintamenoja noin 700 milj. euroa
 - » Tukeen kohdistettu valtionapu (331 milj. €) poistui toimintatuloista
 - » Kunnat kuitenkin maksavat 2017-2018 yhä puolet perustoimeentulotuen kustannuksista -> Kuntien rahoitusosuus vähennetään kuntien peruspalvelujen valtionosuudesta
- Uudistuksen arvioidaan vähentävän kuntien hallintomenoja (61 milj. €), mutta tuen alikäytön väheneminen lisää kuntien kustannuksia
- Nettomääräisesti uudistus heikentää kuntataloutta hieman

Kuntien ja kuntayhtymien taloustilastojen uudistus 2016

- Aikaisemmin koko kuntasektorin taloutta kuvattaessa kuntasektorin keskinäisistä, sulautettavista eristä ei ole saatu tarkkaa tilastotietoa.
- Tilastouudistuksessa kuntien ja kuntayhtymien käyttötalous- ja investointitietoihin sisällytettiin liikelaitokset.
- Uudistuksen vuoksi kuntien ja kuntayhtymien sisäiset erät eli keskinäiset ostot ja myynnit kasvoivat 1,4 mrd. eurolla. Tämä pienensi vastaavalla summalla kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettuja ulkoisia toimintatuottoja ja toimintakuluja.
- Uudistuksen jälkeen vuoden 2015 kuntien ja kuntayhtymien toimintakulut yhteensä ovat 36,75 mrd. euroa, kun ne edellisenä vuonna olivat 38,46 mrd. euroa.
- Kuntien ja kuntayhtymien toimintatuotot laskivat uudistuksen seurauksena 9,19 mrd. euroon vuonna 2015. Vuonna 2014 toimintatuotot olivat 11,78 mrd. euroa.
- Vertailukelpoisuus edellisiin vuosiin katkesi.

Kuntataloutta muokkaavat jatkuvasti myös hallituksen päätökset

- Hallitusohjelmassa 4 mrd. euron sopeutuspaketti pienentää noin 700 milj. eurolla kuntien toimintamenoja, esim.
 - » Subjekttiivisen päivähoito-oikeuden muutos 1.8.2016
 - » Varhaiskasvatuksen henkilöstömitoitus
 - » Erikoissairaanhoidon keskittämisasiasetus
- Kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentäminen jatkuu normien purkamisella
- Osa päätöksistä leikkaa myös kuntien tuloja, esim.
 - » Indeksisidonnaisten menojen lisävähennys 75 milj. €
 - » Kiky-leikkaus peruspalvelujen valtionosuuteen -349 milj. €

Kuntataloutta muuttaa valtavasti myös kiky-sopimus

	2017	2018	2019	2020
Kuntien työvoimakustannukset				
Työnantajamaksujen alentaminen	281	413	491	489
Lomarahojen leikkaus	309	312	315	0
Työajan pidennys	93	188	216	245
Veronkevennysten vaikutus kunnallisveroon	-273	-274	-279	-286
palkkatulon verotus	-211			
eläketulon verotus	-62			
Veronkevennyksen kompensatio kunnille	273	274	279	286
Verotuksen kautta tulevat epäsuorat vaikutukset				
Ta-maksujen alentamisen vaikutus yhteisöveron tuottoon	59	85	103	103
Työntekijämaksujen korotusten vaikutus kunnallisveron tuottoon	-356	-502	-595	-568
Lomarahaleikkauksen vaikutus verotuloihin	-65	-65	-65	0
Työajanpidennyksen vaikutus verotuloihin	-32	-49	-54	-59
Valtionosuuksien vähennys				
ta-maksujen alentaminen / ei leikata	0	0	0	0
lomarahaleikkaus 100 %	-309	-312	-315	0
työajan pidennys 100 %	-70	-188	-216	-245
Vaikutus kuntatalouden rahoitusasemaan ilman positiivisia vaikutuksia taloudellisen aktiviteetin kasvun kautta	-90	-118	-120	-35
Valtionosuusindeksin aleneminen työnantajamaksujen alenemisen seurauksena	-78	-78	-78	-78
Nettovaikutus ml. vos-indeksin muutos	-168	-196	-198	-113

Kuntasektorin henkilöstömenosäästöt vuonna 2015 ja 2016

Tilannearvio KT:n tiedustelun perusteella joulukuussa 2015

	2015		2016	
	% -osuus palkka-summasta	% -osuus kokonais-säästöistä	% -osuus palkka-summasta	% -osuus kokonais-säästöistä
Taloudellisista syistä johtuvat lomautukset	0,02	1,4	0,03	1,9
Taloudellisista syistä johtuvat irtisanomiset	0,08	5,5	0,11	7,0
Lomarahen vapaaksi vaihtosopimukset	0,05	3,5	0,06	3,8
Säästötarkoituksessa pidettävät palkattomat vapaat	0,19	13,2	0,18	11,4
Muut säästötoimenpiteet *)	1,1	76,4	1,2	75,9
Yhteensä	1,4	100,0	1,6	100,0

*) Katso seuraava dia

= 300 milj. €

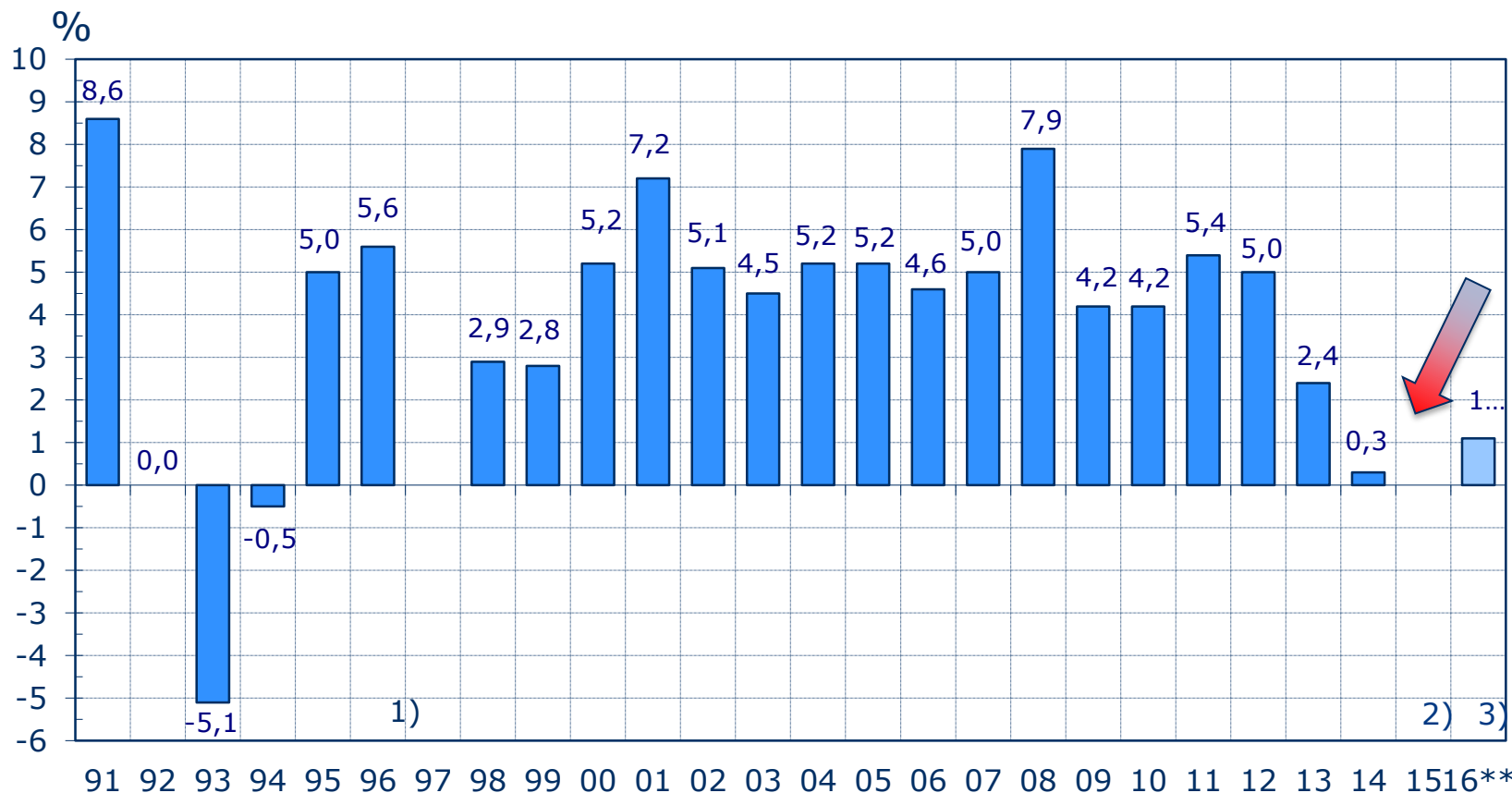
= 336 milj. €

Vielä muutama kuntatalouteen vaikuttanut tekijä viime vuosina

- Muutokset työmarkkinatuen kuntien rahoitusosuuteen vuonna 2015
 - » Rahoitusosuuden kasvun arvioitiin lisäävän kuntien kustannuksia 160 milj. eurolla, mitä kompensoitiin 75 milj. euron korotetulla yhteisövero-osuudella
 - » Kuntien osarahoittama työmarkkinatuki oli 248 milj. € (2014), 408 milj. euroa (2015) ja 426 milj. € (2016)
- Pakolaismäärän kasvu vuonna 2015
 - » Kotoutumisen kustannukset lisääntyvät 2016-

Muutosten vuoksi yksittäisistä eristä ei saada ulos kehitystä

Kuntien ja kuntayhtymien toimintamenojen kasvuprosentit 1991-2016

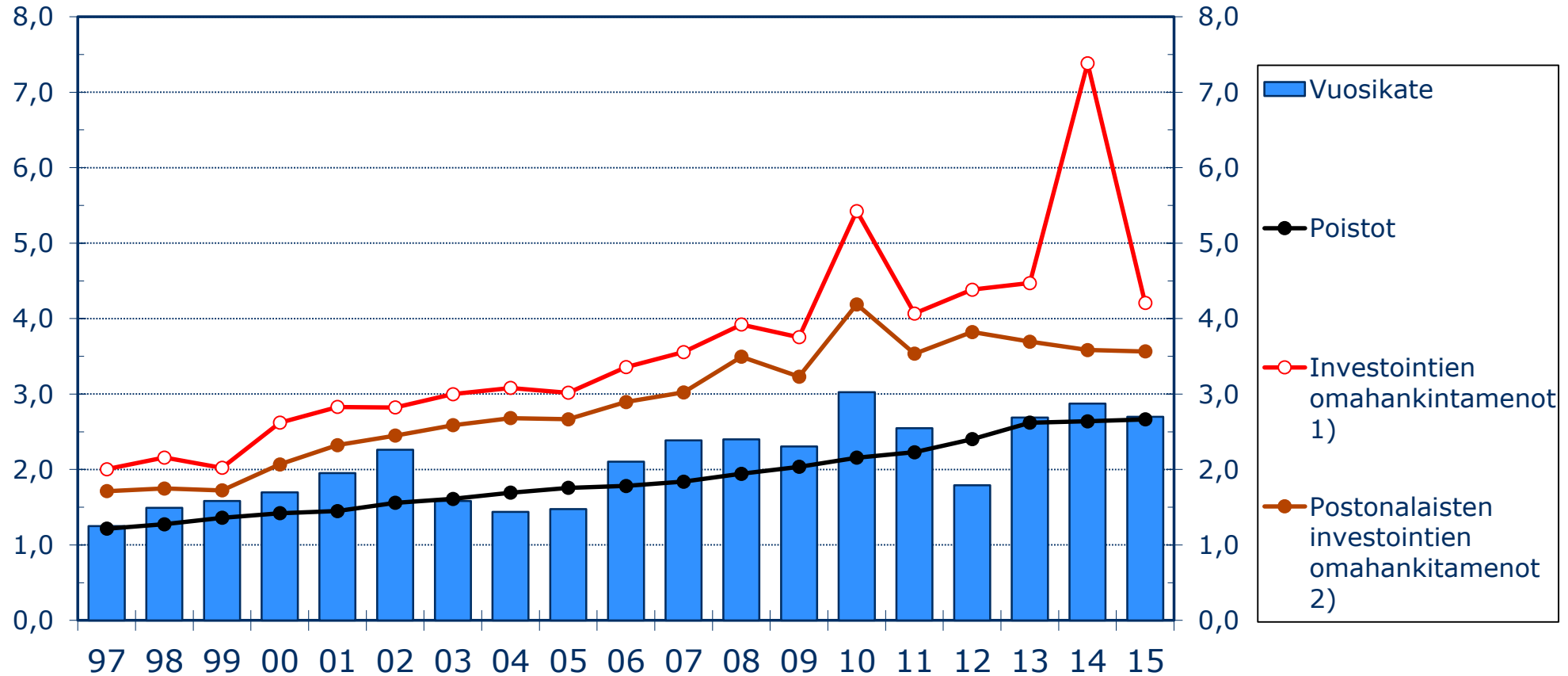
1) Mm. opetustoimen ylläpitäjämallin johdosta vuosi 1997 ei ole vertailukelpoinen aikaisempien vuosien kanssa

2) Vuonna 2014 toimintamenojen kasvua hidastaa kunnallisten ammattikorkeakoulujen sekä liikelaitosten yhtiöittäminen.

3) Tilastouudistuksen sekä kunnallisten ammattikorkeakoulujen ja liikelaitosten yhtiöittämisten johdosta vuosi 2015 ei ole vertailukelpoinen aikaisempien vuosien kanssa. Vertailukelpoinen muutos vuonna 2015 on noin +1 %.

Kokonaiskuva saadaan tilinpäätöksistä kuitenkin irti

Kuntien ja kuntayhtymien vuosikate, poistot sekä investoinnit 1997-2015, mrd. €

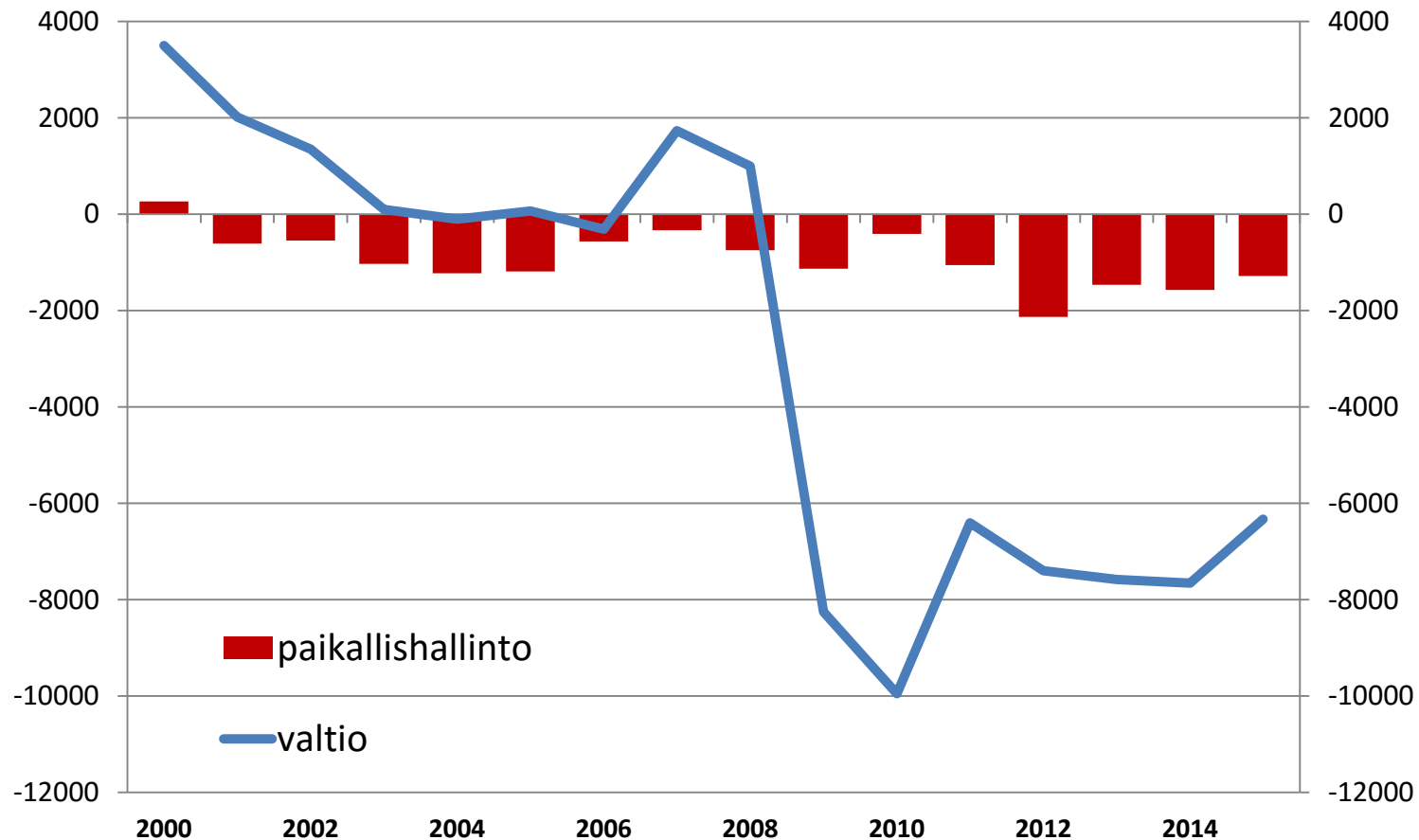

1) Investointimenot – Rahoitusosuudet investointeihin.

Vuoden 2010 luvuissa on mukana Helsingin seudun ympäristöpalvelut-kuntayhtymän perustamiseen liittyviä eriä.
Vuoden 2014 luvussa on mukana arviolta 3,1 mrd. euroa liikelaitosten yhtiöittämissä liittyviä osakkeiden ja osuuksien hankintaa.

2) Investointimenot pl. maa- ja vesialueet sekä osakkeet ja osuudet.

Sama myös kansantalouden tilinpidossa: Valtion ja paikallishallinnon nettoluotonanto 2000-2015, milj. euroa

Kuntataloutteen lähivuosina vaikuttavat tekijät

- Maakuntaudistuksen vaikutuksen puhututtavat
- Unohtaa ei voi kuitenkaan sitä, että talouskehityksen suunnalla huomattava vaikutus
 - » Kotimaan kehitys näyttää nyt vahvalta
 - » Poliittisen epävarmuuden lisääntymisellä on vaikutuksia: Trump
- Uusia kuntataloutta koskevia päätöksiä voi syntyä
- Kunta voi yhä tehdä talouttaan ja toimintaansa koskevia uudistuksia

Lähivuosien talouskehitys on yhä vaimeaa vai onko?

- 2016 päästy ylös viime vuosien taantumasta
 - » Investoinnit, kotimainen kulutus
- Kasvunäkymät tuleville vuosille hidastuvat yhden prosentin tuntumaan (?)
- Kansainvälistä kehitystä leimaa poikkeuksellinen epävarmuus

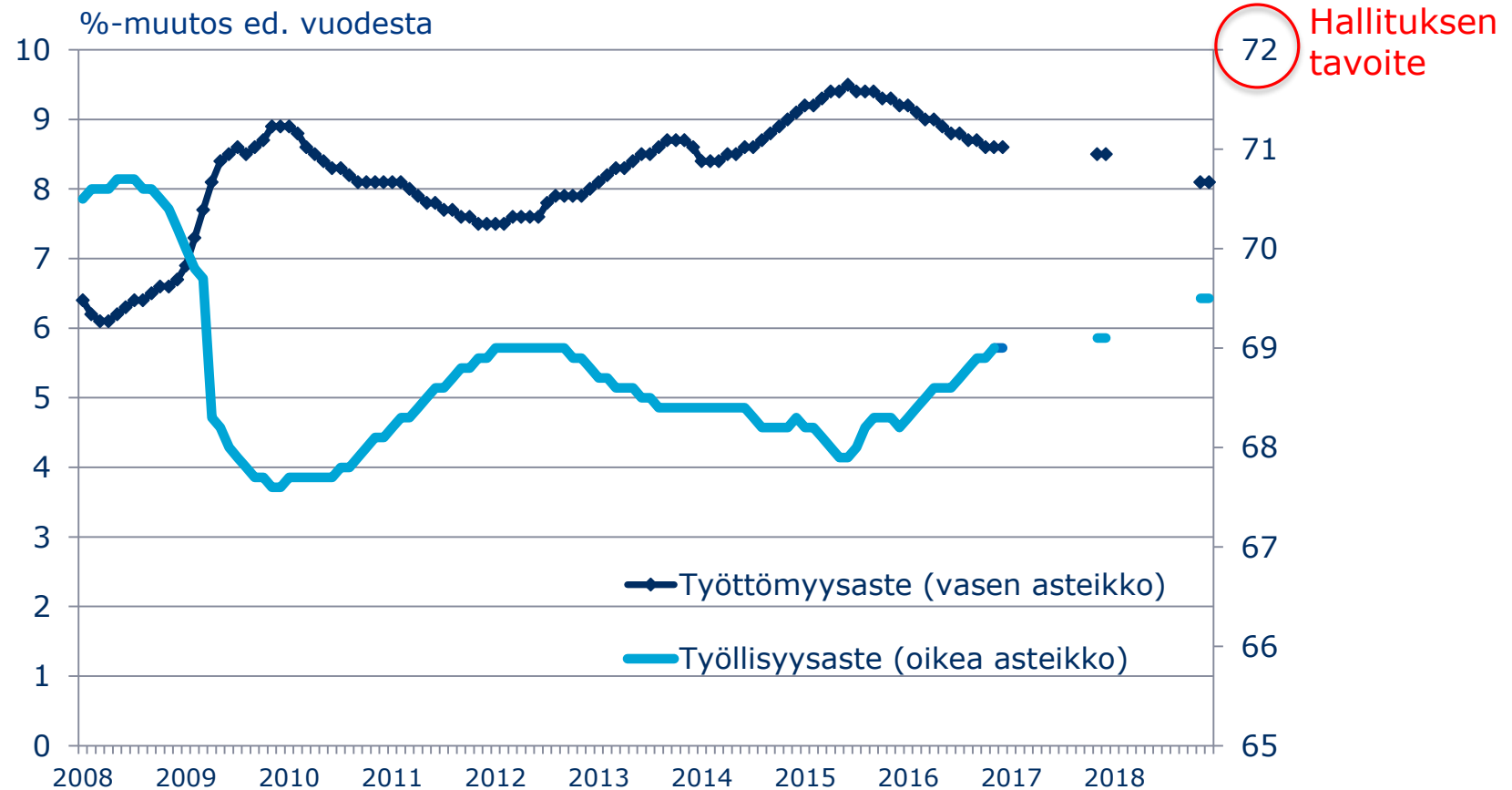
Tuotannon suhdannekuvaaja

Asuntojen hinnat 0,4 % (12/16)	Elinkustannus- indeksi 1925 (12/16)	Inflaatio 1,0 % (12/16)	Kokonais- tuotanto 1,6 % (11/16)
Kuluttajien luottamus 21,0 (1/17)	Teollisuus- tuotanto 3,7 % (11/16)	Työttömyysaste 7,9 % (12/16)	Uudisrakenta- misen volyyymi 12,9 % (11/16)

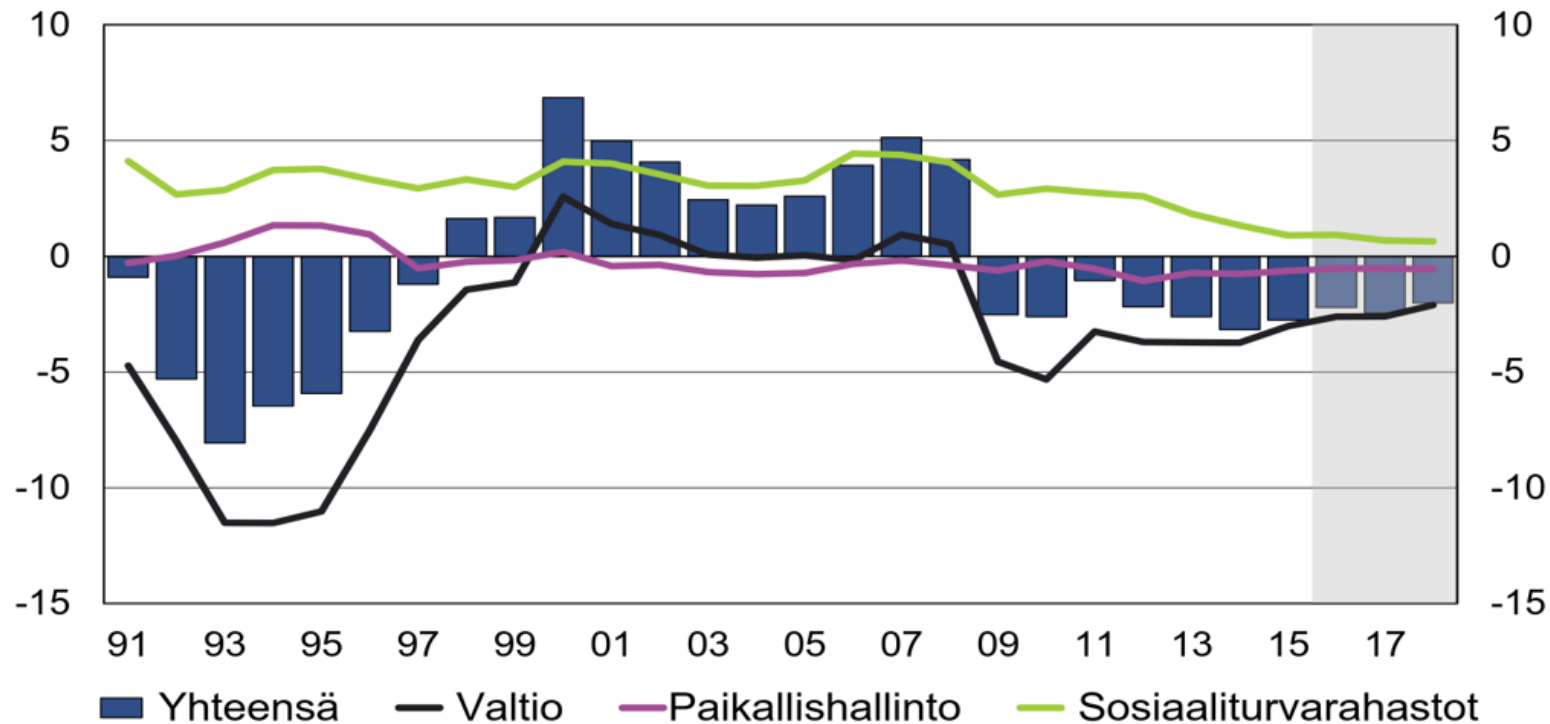
Työllisyys on parantunut, mutta tavoitteet kaukana

Työttömyys- ja työllisyysasteen trendi, %-muutos

Koko julkisen talouden tila kestämatön

julkisyhteisöjen rahoitusjäämä suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia

Mitä tapahtuu kevään puoliväliriihessä 24.-25.4.2017?

Toimintaympäristön muutostekijöitä

Tulevaisuudentutkijoiden ennakointeja 2015-2030

Ympäristö-
ongelmat
kasvavat
(MW, Sitra)

Kansalaisten
vastuu itsestään
ja lähimmäisistään
kasvaa
(Ed, VNT, Sitra)

Väestön elinikä
pitenee ja ikä-
ihmisten merkitys
kasvaa
(MM, VNT)

Suomen BKT kasvaa
hitaasti 2010- ja
2020-luvulla
(MP, MW)

Älykäs
teknologia on
nousussa
(MW, Sitra)

Raaka-aineiden
kysyntä nostaa
hintoja
(MW, Sitra)

Hyvin koulutettujen
maastamuutto
uhkaa lisääntyä
(MW, Sitra)

Maailmassa on
yllätyksiä, jotka
muuttavat perusteel-
lisesti talouden olo-
suhteita (MW, Sitra)

Valtion tehtävänä
on edellytysten
luominen kestä-
välle kasvulle
(Ed, MW)

Ihmisten arvot
muuttuvat
nopeammin kuin
mitä ennen
(MA, MM)

Maahanmuutto
ja pakolaisuus
muuttavat väestön
rakennetta
(MW, Sitra)

Uudet teknologiat
saavat aikaan entistä
suurempaa kasvua
(MM, MW, MA)

Uusi teknologia
synnyttää uusia
ammatteja ja
uusia työpaikkoja
(MM, MW)

Digitalisaatio vie
osan työpaikoista,
mutta synnyttää
myös uusia
(PS, Sitra)

Kulttuurit törmäävät
(MM, MW)

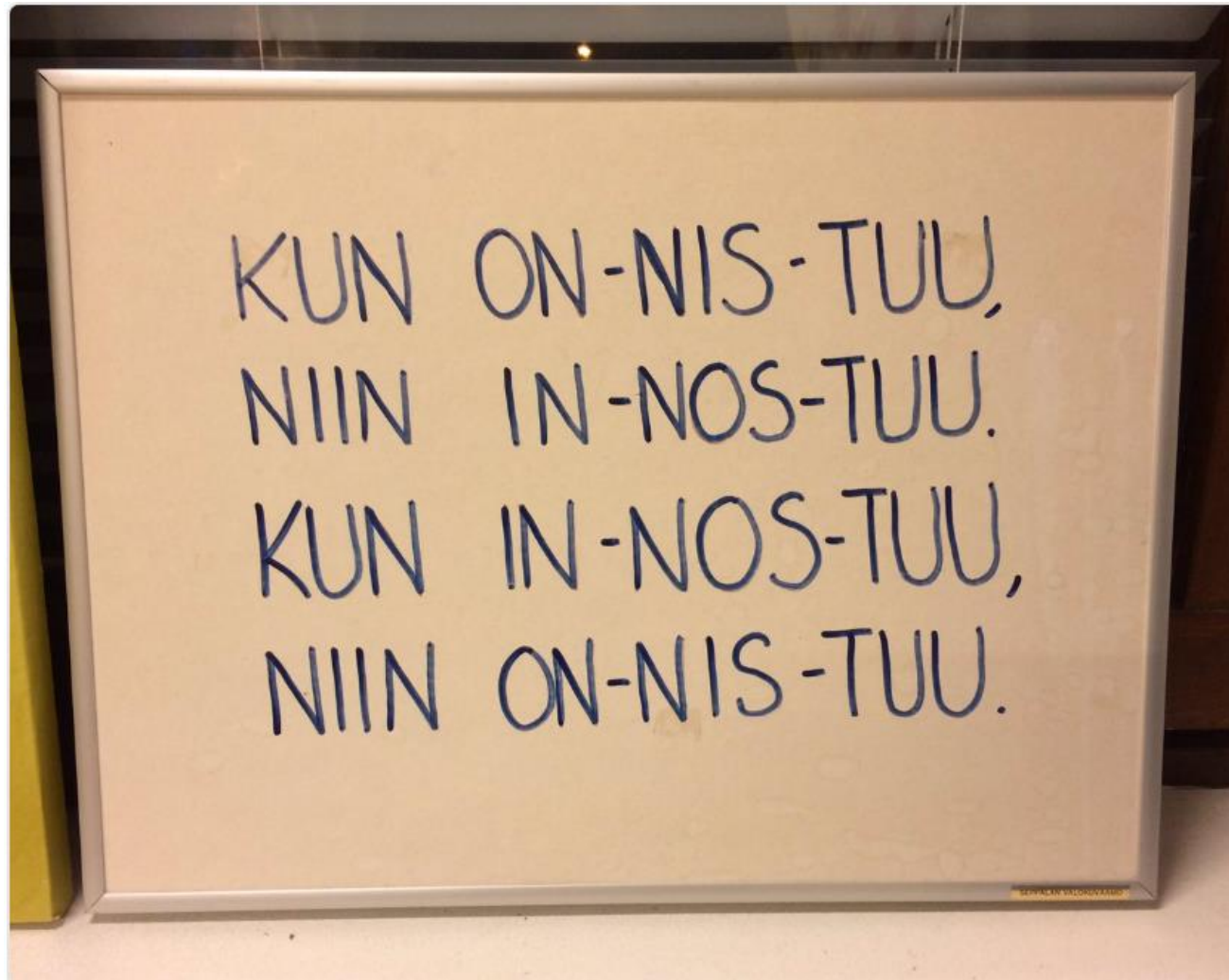
Kaupungistuminen
jatkuu
(MM, Sitra)

Kyky uudistaa
talouspolitiikkaa tu-
lee olemaan menes-
tymisen edellytys
(SK, Ed)

Työelämä polarisoi-
tuu ja keskipalk-
kainen työ vähenee
(Sitra, PS)

Miten otat talouden haltuun?

- Varaudu siihen, että talouskehitys jatkuu vaimeana ja sopeutuspäätöksiä tulee lisää
- Ota seurantaan myös konserninäkökulma
- Jos talouden hälytysmerkit alkavat soida, etsi säästökohteet heti
- Keskity edelleen talouskuriin ja toiminnan uudelleenjärjestämiseen, priorisoi
- Selvitä alueen väestöennusteet, asukkaiden muuttuvat tarpeet, korjausvelka
- Selvitä mitä muutostarpeita maakuntaudistus aiheuttaa jo 2017-2018

Kiitos!

